

Barbara Budyńska
Małgorzata Jezierska
Zakład Bibliotekoznawstwa IkiCz
Biblioteka Narodowa

Program Operacyjny
„Promocja czytelnictwa”
RAPORT

W Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 przyjętej przez Radę Ministrów dnia 21 września 2004 r., w ramach Programu Operacyjnego „Promocja Czytelnictwa” Bibliotece Narodowej przypisano zadania instytucji zarządzającej dwoma priorytetami: Priorytetem 1: „Rozwój bibliotek oraz poprawa jakości i dostępności zbiorów” oraz Priorytetem 3: „Rozwój czasopism kulturalnych”.

W 2005 r. decyzją Ministra Kultury z dnia 21 lutego wprowadzono zasady finansowania programów operacyjnych w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, a do ich koordynacji powołano Zespoły Sterujące. W myśl założeń Priorytet 1 „Rozwój bibliotek oraz poprawa jakości i dostępności zbiorów” skierowany był do bibliotek publicznych – instytucji kultury, ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek wiejskich oraz bibliotek na obszarach zmarginalizowanych. Jego budżet 30 000 000 zł przeznaczony był na zakup nowości wydawniczych.

Prace nad przygotowaniem, realizacją założeń Priorytetu, a w końcowej fazie nad rozliczaniem dotacji prowadzone były przez Ministerstwo Kultury i Bibliotekę Narodową. Ich koordynatorem był Zespół Sterujący pod przewodnictwem dyr. Biblioteki Narodowej Michała Jagiełły.

O ile w 2004 r. Ministerstwo Kultury prowadziło wszystkie prace związane z rozdziałem dotacji, w 2005 r. Biblioteka Narodowa uczestniczyła w realizacji całego programu, z wyjątkiem przekazywania funduszy jednostkom samorządu terytorialnego (j.s.t.), zadania realizowanego przez Departament Ekonomiczny MK. W poprzednich latach (przed wprowadzeniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury) udział BN w przygotowywaniu i rozdziale środków na zakup nowości wydawniczych był znacznie ograniczony. Prace BN miały charakter doradczy i konsultacyjny, głównie podczas określania zasad i kryteriów podziału dotacji, Ministerstwo Kultury natomiast, realizowało i nadzorowało przebieg przyznawania i rozliczania dotacji, a jednocześnie występowało jako strona podczas zawierania formalnych umów (porozumień) z bibliote-

kami publicznymi lub ich organizatorami – samorządami na przekazanie określonych kwot na zakup nowości wydawniczych¹.

W 2005 r. złożoność prac związanych z rozdziałem dotacji wymagała podejmowania różnych, następujących po sobie działań, w ścisłym porozumieniu i współpracy z jednej strony z MK, z drugiej – z bibliotekami publicznymi oraz samorządami. Ich różnorodność pozwala na wyodrębnienie 3 podstawowych etapów:

I. Prace wstępne - założenia

W wyniku prac BN nad przygotowaniem propozycji podziału dotacji, a następnie po przeprowadzeniu konsultacji z dyrektorami wojewódzkich bibliotek publicznych i Krajową Radą Biblioteczną Zespół Sterujący zaproponował Ministrowi Kultury następujące ogólne zasady rozdziału środków:

1. przy podziale dotacji na zakup nowości wydawniczych we wszystkich województwach obowiązują jednakowe zasady:
  - a. dotacja dla jednostki samorządu terytorialnego nie może być niższa niż 1 500 zł,
  - b. dotacja dla biblioteki wojewódzkiej nie może przekraczać 5% dotacji przydzielonej województwu oraz łączna kwota na realizację funkcji wojewódzkich i miejskich (w mieście wojewódzkim) nie może przekraczać 17% środków przeznaczonych na dane województwo,
  - c. centra komunikacji społecznej (cks) otrzymują dotację po 3 000 zł;

2. podział dotacji miał dwustopniowy przebieg:
  - **na poziomie województw** – Zespół Sterujący przedstawił Ministrowi Kultury propozycje podziału wyliczone na podstawie kryteriów demograficznych i czytelniczych oraz wysokości PKB na 1 mieszkańca w poszczególnych województwach,
  - **w obrębie województw** – wojewódzkie biblioteki publiczne przygotowały propozycje podziału dotacji dla bibliotek samorządowych, akceptowane przez Ministra Kultury, z uwzględnieniem kryteriów obowiązujących na poziomie województw, uzupełnionych o wskaźniki ilustrujące wielkość księgozbioru w wol., liczbę czytel-

---

¹ L. Biliński: Organizacja i finansowanie instytucji kultury – projektowane zmiany. Kultura – informacja – biblioteki. Forum Czytelnicze IX. Kielce 26-29 maja 2002 r. Warszawa 2003 s. 62-81. L. Biliński: Prawo biblioteczne na co dzień. Warszawa 2006.

ników i wypożyczeń na 100 mieszkańców, budżet j.s.t. w przeliczeniu na 1 mieszkańca, udział środków samorządowych w zakupie nowości wydawniczych. Indywidualnie brano także pod uwagę warunki środowiskowe, zasobność regionu i inne szczególne okoliczności;

3. porozumienia dotyczące przydziału środków finansowych na zakup nowości wydawniczych podpisali Minister Kultury i przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego. Przyznane kwoty przekazano bibliotekom publicznym – instytucjom kultury za pośrednictwem ich organizatorów. Biblioteki, które nie spełniły tego formalno-prawnego wymogu (potwierdzonego wpisem do księgi rejestrowej instytucji kultury) mogły otrzymać książki kupione z funduszy dotacji poprzez biblioteki wojewódzkie.

Komitet Sterujący zaproponował podział ogólnej dotacji w wysokości 30 000 000 zł na trzy części:

a) dotację podstawową - 25 000 000 zł; podział środków dla poszczególnych województw liczono w 1/3 w stosunku do liczby mieszkańców², w 2/3 - do liczby czytelników³;

b) dotację wyrównawczą - 4 000 000 zł; kwotę przeznaczono dla województw o najniższym PKB na 1 mieszkańca⁴. Wykorzystując dwa wskaźniki (średnią arytmetyczną z PKB na 1 mieszkańca w województwach – 92,3% oraz wskaźnik przeliczeniowy względem liczby ludności⁵) dokonano podziału województw na trzy grupy, a następnie wyliczono dla nich środki:

I grupa (PKB od 70-80%) - województwa: lubelskie – 70%, podkarpackie - 71,3%, podlaskie – 76,9%, świętokrzyskie – 78,2%, warmińsko-mazurskie – 74,7%;

II grupa (PKB od 81-90%) - województwa: lubuskie – 87,4%, małopolskie – 86,4%, opolskie – 81,9%;

III grupa (PKB od 91-92,3%) – województwa: łódzkie – 90,5%, kujawsko-pomorskie – 91,2%.

Kierując się zasadą wyrównywania różnic środowiskowych Zespół Sterujący zaproponował przydzielenie większych funduszy z dotacji wyrównawczej województwom o

---

² Według danych GUS – stan na 31.XII.2003 r.; przelicznik na 1 mieszkańca Polski – 0,218 zł.

³ *Biblioteki Publiczne w Liczbach 2003*. Warszawa 2004. Przelicznik na 1 czytelnika – 2,200 zł.

⁴ PKB (produkt krajowy brutto) w przeliczeniu na 1 mieszkańca za 2002 r. (wg danych GUS).

⁵ Wskaźnik przeliczeniowy - 0,219820584 zł.

najniższym PKB, w związku z czym przesunięto ich część w obrębie uprawnionych województw. Z dotacji wyrównawczej dla III grupy województw (o najwyższym PKB) odjęto 50% dotacji wyrównawczej i przydzielono ją 5 województwom z I grupy (o najniższym PKB)⁶.

Ze wskaźnikami powyżej średniej z PKB na 1 mieszkańca znalazło się 6 województw (dolnośląskie, mazowieckie, pomorskie, śląskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie), którym nie przydzielono kwot z dotacji wyrównawczej;

c) **rezerwę - 1 000 000 zł**; kwotę przeznaczono na uzupełnienie dotacji podstawowej i wyrównawczej dla bibliotek z najuboższych gmin w województwach o stosunkowo wysokich dochodach własnych na 1 mieszkańca, dla wbp pełniących także funkcje bibliotek miejskich oraz na centra komunikacji społecznej.

W efekcie podziału środków według wymienionych zasad dotacja na zakup nowości wydawniczych dla województw składała się:

- z części podstawowej (przyznano ją wszystkim 16 województwom),
- funduszy z dotacji wyrównawczej (dodatkowe środki otrzymało 10 województw - kujawsko-pomorskie, lubelskie, lubuskie, łódzkie, małopolskie, opolskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie),
- rezerwy – dodatkowe fundusze przekazano 9 województwom (w tym w 5 województwach 7 bibliotek uzyskało dofinansowanie z tytułu pełnionych przez wbp funkcji miejskich: w Toruniu, Bydgoszczy (kujawsko-pomorskie), Gorzowie Wielkopolskim, Zielonej Górze (lubuskie), Gdańsku (pomorskie), Rzeszowie (podkarpackie), Białymstoku (podlaskie); w 6 województwach: kujawsko-pomorskim, lubelskim, łódzkim, podkarpackim, świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim, przyznano kwoty dla utworzonych tam 24 cks.

II. Realizacja

Na podstawie propozycji podziału funduszy dla bibliotek publicznych przygotowanych przez wbp w obrębie poszczególnych województw Minister Kultury podjął decyzję o przydziale 2283 dotacji. Wnioski o dotację złożyło 2278 j. s. t. (mniej niż przyznanych dotacji z powodu nierozliczenia przez niektóre j.s.t. środków z 2004 r.), a porozu-

---

⁶ Przelicznik według liczby ludności - 0,062424367 zł.

mienia z MK podpisało 2255 j.s.t. Różnica między liczbą bibliotek, którym przydzielono kwoty z dotacji, a liczbą podpisanych porozumień wynikała ze sposobu sporządzania porozumień (np. w dużych aglomeracjach miejskich: w Warszawie, Krakowie, Łodzi przygotowano i podpisano jedno porozumienie dla kilku bibliotek dzielnicowych; w niektórych gminach przygotowano jedno porozumienie dla kilku równorzędnych bibliotek) lub z powodu niewykorzystania (zwrotu) przez gminy przyznanej już dotacji.

Po zakończeniu procedury podpisywania porozumień między Ministrem Kultury a przedstawicielami j.s.t. środki na zakup nowości przekazano bibliotekom publicznym w 84,2% za pośrednictwem samorządów gminnych (25 277 261 zł), w 3,5% - samorządów powiatowych (1 047 300 zł), w 12,3% - samorządów wojewódzkich (3 675 439 zł).

Wielkości przydzielonych funduszy w poszczególnych województwach ilustruje poniższe zestawienie:

Województwo	Kwoty według rozdziału i paragrafu klasyfikacji budżetowej w zł Rozdział: 92116			
	paragraf: 2020 gmina	paragraf: 2120 powiat	paragraf: 2220 województwo	ogółem paragraf: 2020,2120, 2220
dolnośląskie	1 985 070	0	103 200	2 088 270
kujawsko-pomorskie	1 118 830	0	589 926	1 708 756
lubelskie	1 957 800	40 100	139 280	2 137 180
lubuskie	841 100	0	174 068	1 015 168
łódzkie	1 494 600	167 000	286 500	1 948 100
małopolskie	2 341 000	0	653 320	2 994 320
mazowieckie	2 917 441	40 000	280 835	3 238 276
opolskie	810 450	0	61 070	871 520
podkarpackie	1 893 490	0	239 000	2 132 490
podlaskie	981 760	0	131 670	1 113 430
pomorskie	1 245 810	3 000	209 900	1 458 710
śląskie	2 576 760	614 400	251 800	3 442 960
świętokrzyskie	1 050 610	0	83 560	1 134 170
warmińsko-mazurskie	1 277 850	0	67 000	1 344 850
wielkopolskie	1 871 060	68 890	253 110	2 193 060

zachodniopomorskie	913 630	113 910	151 200	1 178 740
Razem	25 277 261	1 047 300	3 675 439	30 000 000

III. Rozliczenie

Rozliczenie dotacji na zakup nowości wydawniczych miało dwuetapowy przebieg. Jednostki samorządu terytorialnego zobowiązane były do:

- rozliczenia finansowego – do 30 listopada 2005 r.,
- sprawozdanie końcowego z realizacji zadania w roku 2005 – do 31 stycznia 2006 r.

Dokumenty rozliczenia nadsyłane do BN podlegały ocenie i weryfikacji. Punktem odniesienia dla tych prac były wnioski i porozumienia podpisane przez organizatorów bibliotek i Ministerstwo Kultury, w których przedstawiciele samorządów zobowiązywali się do nie pomniejszania środków samorządowych zarezerwowanych na działalność biblioteki, po otrzymaniu dotacji celowej MK. Dlatego podczas weryfikacji dokumentów szczególną uwagę zwrócono na:

1. zgodność wydatkowania przez biblioteki kwot dotacji z jej przeznaczeniem (na podstawie rozliczenia),
2. wykonanie budżetów ogółem bibliotek - zgodność kwot planowanych i wykonanych (na podstawie sprawozdania),
3. wykonanie kwot zagwarantowanych w budżetach bibliotek na zakup nowości wydawniczych – zgodność kwot deklarowanych przez j.s.t. (na podstawie wniosku) z wydatkowanymi przez bibliotekę na ten cel (na podstawie rozliczenia i sprawozdania),
4. zgodność zapisów zawartych w porozumieniu z oświadczeniem j.s.t. w sprawozdaniu końcowym, dotyczących statusu formalno-prawnego biblioteki,
5. kompletność informacji objętych rozliczeniem i sprawozdaniem końcowym (łącznie z formalnymi zapisami).

Podczas weryfikacji dokumentów przyjęto następujące założenia:

1. spełnienie przez j.s.t. oraz biblioteki publiczne wszystkich wyżej wymienionych warunków lub występowanie rozbieżności dotyczących różnic między kwotami deklarowanymi i zrealizowanymi w budżecie ogółem biblioteki i na zakup nowości wydawniczych, jednak mniejszymi niż 5% wartości kwoty planu (ten

poziom różnicy zaakceptowany został przez MK), dawało podstawę do rozliczenia dotacji.

- zarejestrowanie uchybień formalno-prawnych, a także różnic w kwotach deklarowanych i wykonanych w budżecie ogółem biblioteki, również w nakładach na zakup nowości, które przekraczały 5% wartości kwoty planu, nie dawały podstaw do rozliczenia dotacji. W takich sytuacjach przedstawiciele j.s.t. proszeni byli o przygotowanie oświadczeń wyjaśniających.

W wyniku żmudnych i czasochłonnych prac związanych z wyjaśnianiem nieprawidłowości podczas rozliczania dotacji pracownicy Biblioteki Narodowej konsultowali z przedstawicielami j.s.t. ponad 800 przypadków naruszenia dyscypliny finansowej oraz innych formalnych uchybień. Najczęściej wyjaśniane kwestie dotyczyły statusu formalno-prawnego biblioteki, okoliczności przekazania przez j.s.t. środków z dotacji bibliotece (data przekazania), braku informacji o przeprowadzeniu kontroli przez uprawnionych przedstawicieli j.s.t., rozbieżności (powyżej 5%) w kwocie planu i wykonania budżetu ogółem oraz wydatków na zakup nowości wydawniczych (580 sprawozdań) oraz innych braków formalnych (np. braku podpisów przedstawicieli j.s.t. na przekazanych BN dokumentach).

Mimo zobowiązań j.s.t. do nie pomniejszania środków samorządowych (budżetów ogółem) dla bibliotek publicznych, które otrzymały dofinansowanie Ministra Kultury naruszano zapisy porozumienia. Poniższe zestawienie ilustruje przypadki, kiedy budżety bibliotek zmniejszono o ponad 5% ich wartości ogółem.

Obniżenie przez j.s.t budżetu ogółem dla bibliotek

Województwo	Liczba bibliotek	Pomniejszenie przez j.s.t budżetu ogółem dla bibliotek w %						
		od 5 - 25	26-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100
Polska	165	155	7	-	-	-	2	1
1. dolnośląskie	9	9	-	-	-	-	-	-
2. kujawsko-pomorskie	8	7	1	-	-	-	-	-
3. lubelskie	19	15	4	-	-	-	-	-
4. lubuskie	15	15	-	-	-	-	-	-
5. łódzkie	14	14	-	-	-	-	-	-
6. małopolskie	1	1	-	-	-	-	-	-
7. mazowieckie	23	21	-	-	-	-	1	1
8. opolskie	4	4	-	-	-	-	-	-
9. podkarpackie	5	5	-	-	-	-	-	-
10. podlaskie	20	19	1	-	-	-	-	-
11. pomorskie	6	4	1	-	-	-	1	-

12. śląskie	2	2	-	-	-	-	-	-
13. świętokrzyskie	5	5	-	-	-	-	-	-
14. warmińsko-mazurskie.	10	10	-	-	-	-	-	-
15. wielkopolskie	11	11	-	-	-	-	-	-
16. zachodniopomorskie	13	13	-	-	-	-	-	-

Dyscyplinę finansową częściej jednak naruszały same biblioteki, realizując mniejsze zakupy z dotacji samorządowej w 2005 r. (niższe kwoty przeznaczano na nowości wydawnicze) niż planowano i deklarowano we wnioskach. 443 biblioteki, spośród 580, zmniejszyło kwotę wcześniej planowaną: najczęściej od 5-25% oraz od 26-50%. 345 bibliotek przeznaczyło na inny cel do 50% zaplanowanych wcześniej samorządowych środków na zakup książek, 98 od 51 do 100% . W drugim przypadku zakupy nowości w bibliotekach finansowane były w całości lub w przewadze z dotacji MK. W wyjaśnieniach przekazanych BN tłumaczono przesuwanie kwot w obrębie budżetu bibliotek m.in. modernizacją lokali, zakupem sprzętu lub innymi, wcześniej nie planowanymi wydatkami.

Obniżanie przez biblioteki wydatków na zakup nowości wydawniczych

Województwo	Liczba bibliotek	Pomniejszenie wydatków na zakup nowości w budżetach bibliotek w %						
		5-25	26-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100
Polska	443	210	135	35	20	21	13	9
1. dolnośląskie	35	18	8	1	3	3	1	1
2. kujawsko-pomorskie	14	7	5	1	-	1	-	-
3. lubelskie	45	23	13	5	1	1	2	-
4. lubuskie	20	9	4	4	1	1	1	-
5. łódzkie	24	12	2	4	3	-	1	2
6. małopolskie	32	13	10	4	1	3	-	1
7. mazowieckie	72	31	26	6	3	4	-	2
8. opolskie	11	2	6	-	2	1	-	-
9. podkarpackie	18	7	5	1	3	1	1	-
10. podlaskie	14	7	3	-	1	2	1	-
11. pomorskie	25	8	10	4	-	-	1	2
12. śląskie	26	10	12	2	1	-	1	-
13. świętokrzyskie	12	7	4	-	-	1	-	-
14. warmińsko-mazurskie.	24	11	7	1	1	-	3	1
15. wielkopolskie	40	28	10	1	-	1	-	-
16. zachodniopomorskie	31	17	10	1	-	2	1	-

Podsumowanie dotacji

Na podstawie danych zapisanych w bazie Ministerstwa Kultury, obsługującej dotację, a także pierwszych surowych danych GUS dotyczących wskaźników czytelnictwa w bibliotekach publicznych, które będą szczegółowo zaprezentowane w 35 roczniku

Bibliotek Publicznych w Liczbach można powiedzieć o wybranych wskaźnikach ilościowych dotyczących zakupu nowości wydawniczych w bibliotekach.

Wskaźniki jakościowe (co kupiły biblioteki, w jakim stopniu zostały zaspokojone potrzeby użytkowników, jak wzbogacona oferta księgozbiorowa wpłynęła na zasięg czytelnictwa) są możliwe do uchwycenia po upływie dłuższego czasu i zastosowaniu innych, niż statystyczne, narzędzi badawczych.

Podstawowym wskaźnikiem rejestrującym pozytywne zmiany w pozyskiwaniu nowości jest zakup książek w przeliczeniu na 100 mieszkańców. W latach 90. wskaźnik ten systematycznie malał i w 2003 r. osiągnął najniższy poziom 5,1 wol./na 100 mieszkańców. W 2004 r. jego wartość wzrosła do 6,6 wol./na 100 mieszkańców, a w 2005 roku osiągnęła 9,0 wol./na 100 mieszkańców. W stosunku do 2003 r. wskaźnik zakupu książek na 100 mieszkańców wzrósł o ponad 76%. Mimo tak znaczącego wzrostu sytuacja w zakresie uzupełniania zbiorów bibliotek publicznych daleka jest od poziomu lat 80. (18,6 wol./na 100 mieszkańców) i od standardów międzynarodowych (25-35 wol./na 100 mieszkańców).

Poprawa zaopatrzenia bibliotek publicznych w zbiory ma związek z wielkością dotacji przekazywanej przez Ministerstwo Kultury na zakup nowości wydawniczych i jej dystrybucją, uwzględniającą wiele kryteriów społecznych, ekonomicznych i czytelniczych.

1. W 2005 r. nastąpił wzrost liczby zakupionych książek o 36,2% (w miastach wzrost ten wyniósł 31,2%, na wsi 45,0%). W przeliczeniu na 100 mieszkańców osiągnięto następujące wskaźniki: kupiono ogółem 9,0 wol. na 100 mieszkańców, w mieście 8,98 wol., na wsi 9,05 wol. Choć różnice między wsią i miastem są niewielkie, to jeśli porównamy zarejestrowane wskaźniki ze stanem w 2004 r. zaobserwujemy bardzo ważną zmianę. Nastąpił znaczący wzrost zakupu w rozbiciu na miasto i wieś i odwrócenie dotychczasowego trendu, tzn. zwiększył się zakup nowości na wsi. Wzrost wskaźnika zakupu na wsi jest tym bardziej pozytywny, że liczony jest w stosunku do większej liczby ludności wsi w 2005, w porównaniu z 2004 r. (GUS zarejestrował wzrost mieszkańców wsi).

2. Podobna wzrostowa tendencja została zaobserwowana, jeśli wziąć pod uwagę kwoty przeznaczone na zakup książek. W 2005 r. w stosunku do poprzedniego wydatkowano na zakup nowości o 32,5% więcej środków; w miastach o 28,8%, na wsi o 39,9%.

Zakup* i wielkość księgozbioru w przekroju miasto-wieś (według GUS)

wyszczególnienie	2005			2004		
	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś
Liczba zakupionych książek (w wol.)	3 436 362	2 103 518	1 332 844	2 522 416	1 603 429	918 987
Kwota na zakup (w zł)	69 152 327	44 941 028	24 211 299	52 203 164	34 895 860	17 307 304
Wielkość księgozbioru (w wol.)	135 128 483	79 379 270	55 749 213	134 455 354	78 897 399	55 557 955

* Łącznie ze środków samorządowych i dotacji MK.

3. Analizując strukturę wydatków na zakup nowości wydawniczych, czyli odpowiadając na pytanie, co kupiono w minionym roku okazuje się, że 96,2% środków przeznaczono na zakup książek w wersji drukowanej, pozostałą część (3,8%) na zakup innych typów dokumentów (audiowizualnych, elektronicznych i innych).

Wydatki na **zakup nowości wydawniczych*** w bibliotekach publicznych w 2005 r. (według GUS)

Województwo	Wydatki na uzupełnianie zbiorów ogółem	Wydatki na zakup nowości, w tym na:	
		książki	zbiory specjalne
Polska	71 869 624	69 152 327	2 717 297
1. dolnośląskie	5 219 843	4 831 399	388 444
2. kujawsko-pomorskie	3 107 918	2 964 879	143 039
3. lubelskie	4 247 117	4 166 705	80 412
4. lubuskie	1 990 362	1 954 602	35 760
5. łódzkie	3 959 054	3 894 349	64 705
6. małopolskie	5 713 921	5 572 639	141 282
7. mazowieckie	13 465 753	12 820 584	645 169
8. opolskie	2 006 389	1 936 833	69 556
9. podkarpackie	4 215 793	4 157 669	58 124
10. podlaskie	1 993 964	1 967 517	26 447
11. pomorskie	3 284 772	3 236 378	48 394
12. śląskie	8 791 730	8 367 032	424 698
13. świętokrzyskie	2 400 403	2 106 565	293 838
14. warmińsko-mazurskie.	2 568 959	2 504 775	64 184
15. wielkopolskie	6 104 803	5 947 694	157 109
16. zachodniopomorskie	2 798 843	2 722 707	76 136

* Łącznie ze środków samorządowych i dotacji MK.

4. Wydatki na zakup nowości wydawniczych w 2005 r. pokryte zostały w 58,3% przez dotacje samorządowe, w 41,7% przez środki MK. W 12 województwach udział dotacji ministerialnej w ogólnej kwocie wydatków na zakup nowości był wyższy niż średnia wyliczona dla kraju (czyli wyższy niż 41,7%). W 5 województwach odnotowano udział dotacji MK w zakupie nowości od 41% do 50% jego wartości ogółem, w 7 - od 50 do 60%.

W przeliczeniu na 100 mieszkańców wydatki na zakup nowości osiągnęły wskaźnik ogółem 188,4 zł, czyli na 100 mieszkańców wydano w 2005 r. 188,40 zł, z czego 109,7 zł to pieniądze samorządowe, a 78,6 zł to pieniądze pochodzące z MK. W 9 województwach fundusze z dotacji przekraczały średnią kwotę ogółem wydatków MK na 100 mieszkańców w Polsce, w tym w 3 przypadkach stanowiło to kwotę do 90 zł na 100 mieszkańców, w 4 do 100 zł i w 2 powyżej 100 zł.

Struktura wydatków na zakup nowości wydawniczych (łącznie książek i zbiorów specjalnych)

Województwo	Wydatki na zbiory ogółem ¹	Struktura udziału ²			Wydatki na zakup zbiorów na 100 mieszkańców		
		J.s.t.	MK	% udziału w zakupie zbiorów dotacji MK	ogółem	J.s.t.	MK
Polska	71 869 624	41 869 624	30 000 000	41,74	188,4	109,7	78,6
1. dolnośląskie	5 219 843	3 131 573	2 088 270	40,00	180,7	108,4	72,3
2. kujawsko-pomorskie	3 107 918	1 399 162	1 708 756	54,98	150,3	67,6	82,6
3. lubelskie	4 247 117	2 109 937	2 137 180	50,32	194,9	96,8	98,1
4. lubuskie	1 990 362	975 194	1 015 168	51,00	197,2	96,6	100,6
5. łódzkie	3 959 054	2 010 954	1 948 100	49,21	153,6	78,0	75,6
6. małopolskie	5 713 921	2 719 601	2 994 320	52,40	174,9	83,3	91,7
7. mazowieckie	13 465 753	10 227 477	3 238 276	24,05	261,1	198,3	62,8
8. opolskie	2 006 389	1 134 869	871 520	43,44	191,6	108,4	83,2
9. podkarpackie	4 215 793	2 083 303	2 132 490	50,58	200,9	99,3	101,6
10. podlaskie	1 993 964	880 534	1 113 430	55,84	166,2	73,4	92,8
11. pomorskie	3 284 772	1 826 062	1 458 710	44,41	149,4	83,0	66,3
12. śląskie	8 791 730	5 348 770	3 442 960	39,16	187,6	114,1	73,5
13. świętokrzyskie	2 400 403	1 266 233	1 134 170	47,25	186,8	98,5	88,3
14. warmińsko-mazurskie.	2 568 959	1 224 109	1 344 850	52,35	179,8	85,7	94,1
15. wielkopolskie	6 104 803	3 911 743	2 193 060	35,92	181,0	116,0	65,0
16. zachodniopomorskie	2 798 843	1 620 103	1 178 740	42,12	165,2	95,6	69,6

¹Na podstawie danych GUS za 2005 r.

²Dotacja na podstawie danych z bazy MK, dotacja j.s.t. stanowi różnicę między wydatkami ogółem (dane GUS) a dotacją MK (dane MK).

Wydatki na zakup nowości wydawniczych (książek i zbiorów specjalnych) w przeliczeniu na 1 bibliotekę

Województwo	Dotacja j.s.t.			Dotacja MK		
	Liczba bibliotek ¹	Wydatki na zakup nowości wydawniczych ² w zł	Wydatki w zł na 1 bibliotekę	Liczba bibliotek objętych dotacją ³	Wysokość dotacji MK przyznana dla województwa	Wydatki w zł na 1 bibliotekę
Polska	2 636	41 869 624	15 884	2 500	30 000 000	12 000
dolnośląskie	189	3 131 573	16 569	164	2 088 270	12 733
kujawsko-pomorskie	145	1 399 162	9 649	143	1 708 756	11 949
lubelskie	222	2 109 937	9 504	221	2 137 180	9 670
lubuskie	83	975 194	11 749	79	1 015 168	12 850
łódzkie	194	2 010 954	10 366	188	1 948 100	10 362

małopolskie	189	2 719 601	14 389	188	2 994 320	15 927
mazowieckie	335	10 227 477	30 529	321	3 238 276	10 088
opolskie	72	1 134 869	15 762	71	871 520	12 275
podkarpackie	198	2 083 303	10 522	159	2 132 490	13 412
podlaskie	116	880 534	7 591	118	1 113 430	9 436
pomorskie	127	1 826 062	14 378	122	1 458 710	11 957
śląskie	168	5 348 770	31 838	168	3 442 960	20 494
świętokrzyskie	105	1 266 233	12 059	101	1 134 170	11 229
warmińsko-mazurskie	124	1 224 109	9 872	117	1 344 850	11 494
wielkopolskie	235	3 911 743	16 646	228	2 193 060	9 619
zachodniopomorskie	134	1 620 103	12 090	114	1 178 740	10 340

¹ Według *Bibliotek Publicznych w Liczbach 2005* (publikacja w trakcie opracowania), liczba bibliotek głównych (bez filii bibliotecznych).

² Łącznie na książki i zbiory specjalne.

³ Tzn. liczba wniosków złożonych przez j.s.t., w większości przypadków jeden wniosek odpowiadał 1 bibliotece głównej (2 278 wniosków) oraz bibliotek objętych depozytem (222).

Zakup książek w wol. i w zł na 100 mieszkańców w przekroju miasto-wieś¹

Województwo	Zakup książek w wol.				Zakup książek w zł			
	2004	2005			2004	2005		
		ogółem	miasto	wieś		ogółem	miasto	wieś
	na 100 mieszkańców							
Polska	6,6	9,0	9,0	9,0	136,8	181,2	191,9	164,3
dolnośląskie	7,4	8,3	8,0	9,1	166,0	167,3	167,8	165,9
kujawsko-pomorskie	5,0	7,7	7,7	7,6	93,8	143,4	151,7	129,9
lubelskie	6,7	10,3	10,6	10,1	125,5	191,2	216,7	168,8
lubuskie	6,1	10,0	9,4	11,2	116,5	193,7	191,4	197,8
łódzkie	5,1	7,3	6,3	9,2	110,1	151,1	133,9	182,5
małopolskie	6,4	8,8	9,7	7,9	130,6	170,6	202,0	139,7
mazowieckie	8,5	11,3	12,6	8,9	192,0	248,6	293,1	166,8
opolskie	6,1	9,1	9,4	8,8	122,3	184,9	209,4	157,7
podkarpackie	7,2	10,8	10,1	11,2	130,9	198,1	215,5	186,4
podlaskie	5,2	8,3	7,4	9,7	99,0	164,0	149,5	185,0
pomorskie	5,9	7,1	7,2	6,8	118,5	147,2	154,1	132,8
śląskie	7,1	8,9	8,4	11,0	141,5	178,6	168,8	214,4
świętokrzyskie	5,3	8,2	8,5	7,9	124,8	163,9	196,2	137,1
warmińsko-mazurskie	5,6	8,7	8,7	8,8	113,0	175,3	183,9	162,5
wielkopolskie	6,9	8,8	8,6	9,0	142,0	176,4	182,1	168,8
zachodniopomorskie	5,7	7,8	8,3	6,8	122,7	160,7	176,3	125,8

¹ *Biblioteki Publiczne w Liczbach 2004 i 2005* (w przygotowaniu).

Prace nad podziałem i rozliczeniem dotacji celowej MK w 2005 r. potwierdziły występowanie w bibliotekarstwie wielu pozytywnych zjawisk, rysujących się korzystnych tendencji, ale potwierdziły także występowanie na ogół znanych nieprawidłowości w funkcjonowaniu bibliotek, co znacznie utrudniło jej realizację.

Kolejny rok wysokiego dofinansowania zakupu nowości w bibliotekach publicznych przyczynił się do mierzalnego wzrostu wskaźników ilustrujących wzbogacanie i uak-

tualnianie księgozbiorów. Świadczy o tym wzrost wartości wskaźnika zakupu książek z 6,6 do 9,0 wol. na 100 mieszkańców oraz wskaźnika zasobności księgozbiorowej mierzonego liczbą wol. na 100 mieszkańców – w 2004 r. wynosił on 352, zaś w 2005 r. – 354 wol., przy dokonywaniu przez biblioteki znaczących selekcji (w 2005 r. - 10,2 wol. na 100 mieszkańców). Przekazanie dotacji celowej bibliotekom spowodowało także wzrost wydatków na zakup książek na 1 mieszkańca z 1 zł 37 gr. w 2004 r. do 1 zł 81 gr. w 2005 r. (o 44 gr.), a na 1 czytelnika z 6 zł 95 gr. do 9 zł 42 gr. (o 2 zł 97 gr.). Średnio na zakup jednej książki biblioteki wydatkowały w 2005 r. 20 zł 12 gr., mniej niż w poprzednim roku (o 0,58 gr.), tj. 20 zł 70 gr.

Osiągnięcie takich wyników uzależnione było jednak od sprawnego przeprowadzenia dotacji, także wykonania licznych prac organizacyjnych, niezbędnych np. przy jej podziale, sporządzaniu porozumień i rozliczeniu. Utrudniały je nieprawidłowości w organizacji sieci bibliotek publicznych (np. w obrębie gminy), zróżnicowanie zasad ich funkcjonowania (np. zorganizowanie w formie jednostek budżetowych, jednostek organizacyjnych gminy), co często uniemożliwiało przydzielenie dotacji.

Kolejny problem dotyczył spełnienia przez biblioteki ustawowego zapisu, iż powinny być one instytucjami kultury, wpisanymi do rejestru instytucji kultury w gminie. Nie realizowały tego wymogu zarówno biblioteki samodzielnie organizacyjnie, jak i włączone w struktury innych instytucji kultury, co wiązało się zagrożeniem braku ministerialnego dotowania.

Niejednoznaczna (nieprawidłowa) sytuacja formalno-prawna lub organizacyjna wielu bibliotek zmobilizowała ich organizatorów, samorządowców do działania. Uaktywniły się jednak samorządy świadome nieprawidłowości w funkcjonowaniu swoich instytucji, ale także świadome strat, jakie one ponoszą, bowiem biblioteki zorganizowane na innych zasadach niż reguluje to ustawa o bibliotekach, nie mogły starać się w 2006 r. o przyznanie dotacji MK, ani o inne fundusze, czy środki pomocowe.